

Jaar 1130 - Diederik van den Elzas en Poperinge

In 1128 werd Diederik van de Elzas graaf van Vlaanderen en deze zou voor Poperinge een belangrijke rol spelen. Hij is rond 1099 geboren en was de zoon van Diederik II van Opper-Lotharingen en Gertrudis van Vlaanderen. Hij zal in Grevelingen sterven in het jaar 1168. Het was via zijn moeder dat hij zijn rechten op het graafschap Vlaanderen liet gelden. Reeds twee jaar na zijn 'troonsbestijging' als graaf van Vlaanderen, ondertekende hij een eerste acte voor Poperinge. We vonden deze bij d'Hoop:

Cartularium. Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin, à Poperingehe ...
geredigeerd door Félix Henri d' Hoop

12.

Thierry, marquis de Flandre, à l'exemple du comte Robert (Voyez p. 6, n° 4) voulant faire cesser tout différend entre lui, ses successeurs et les abbés de Saint-Bertin, au sujet de la ville de Poperingehe, déclare, entre autres, que les chevaliers habitant cette ville doivent l'accompagner à la guerre, que les biens de ceux convaincus de vol, de fabrication de fausse monnaie ou de tout autre crime, seront dévolus en partie à l'abbé et en partie au comte, et qu'à l'abbé appartiendra le droit de justice dans la ville.

1130, environ. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Theodericus, marchio Flan-drensiū, omnem contentionem et controversiam inter me et successores meos et abbates sancti Bertini de villa que dicitur Popringehem penitus dissipare volens, quemadmodum Robertus avunculus meus scriptis in posterum mansuris notificavit, sic tam presentibus quam et futuris notificare curavi, quid ad jus comitis attineat de eadem villa. Itaque equites in eadem villa Popringehem habitantes in expeditione comitis proficisci debent; et ni porrexerint, comes super abbatem placitando emendationem, vel *bot* accipiet ab ipso abbate, quod remanserint. Illi vero qui in predicta villa ad *banwerk* constituti sunt, debent comiti tantum *utlandesbanwerk* et *landeswere* et placitum inde erit abbatis. Pre-terea quicumque in prefata villa Popringehem de furto aut falsis nummis, vel de alio crimine quod pertinet ad *curret* convicti fuerint, ad abbatem tota terra ipsorum et tertia pars substantie devolvatur; ad comitem vero due partes sub-stantie redibunt. Porro abbas placitabit, et justiciam faciet in supradicta villa. Ad hoc etiam si servus comitis et confitens obierit, terram omnem substantiam ejus comes possidebit. Reditus autem terre ipsius comes persolvat abbati. Testes: Ogerus, prepositus S. Audomari. Ogerus, cancellarius. Willinus, castellanus S. Audomari. Balduinus de Bellan. Eustachius de Stenford. Hugo de Ravensberg. Balduinus Botel. Lambertus de Wingina. Walterus Gonela. Eustachius de Mernes. Hugo de Ocslera. Olivir de Arkas. Hugo de Monteberga.

Original. Sceau enlevé.

In 1130 krijgen we dus een bevestiging van de akte van 1110 omtrent de militaire 'rechten' van de graaf in Poperinge.

In dit jaar was de abt van Sint Bertin nog steeds Jan II – mar het jaar daarop - in 1131 – wordt hij opgevolgd door **Simon** en deze werd opgevolgd door **Leo van Veurne**. Deze abt heeft voor Poperingehe een belangrijke rol gespeeld.

In 1133 gebeurde er een uitnodnerlijk weersfenomeen, zo schrijft men in de '**Cronijcke van den lande ende graefsepe van Vlaenderen, Volume 1**' - Door Nicolas Despars, Jean Antoine de Jonghe:

Up den tweeden dach van ougst, int jaer ons heeren XI° XXXIII, zo ghebuerde snuchtens ten zes uren zulck een eclijps der zonne, dat men die sterren over al int firmament van den hemele zach, als oft nacht gheweest hadde.

Leo van Veurne wordt in de 'Chronique des abbés de Saint Bertin' afgebeeld met twee staffen omdat hij vooraleer abt van Sint Bertin te worden, reeds abt was van de abdij van Lobbes.

In 'de Cronycke van de graefsepe' lezen we voor het jaar 1136 immers het volgende:

Anno XI° XXXVI
maectet zulck een afgrijselick fel tempeest van donderen, van blixemen, van wayene ende van reynene, dat niet en scheen of die weerelt en zoude vergaen hebben, die zee verhieft haer verre boven alle dycken, zo dat

Vlaenderen, Hollant, Zeelant, Vrieslant groote schade leden, ende daer versmoorden allomme ontallicke veel menschen ende beesten, die mueren van der stede van **Ste. Omaers** wierden LX voeten verre plat neder ter eerden ghevelt, ende van drie personen die te **Veurne** tzamen achter straeten reden, wiert die middelste vanden blixeme doot gheslegghen, zonder dat die andere yet mesquaem, hinderde ofte deerde.

Tnaervolghende jaer, maecte die grave Diederyck **heer Leo** zynen almoesener, abt van St. Bertin te Ste. Omaers.

En ook deze graaf vertrok op kruisvaart.

In **1138** nam hij het kruis op en vertrok naar het heilig land en naar Jerusalem waar hij **Sibylla**, de dochter van de koning van Jerusalem Fulko van Anjou, leerde kennen en deze maakte zo'n indruk op hem dat hij haar ten huwelijk vroeg en ze trouwden. Sybilla werd de nieuwe gravin van Vlaenderen.

In **1147** kreeg Poperinge zyn eerste keure uit de handen van deze graaf Diederik van de Elzas. Het was niet zyn gewoonte om zelf keuren aan de steden uit te reiken, maar hij deed

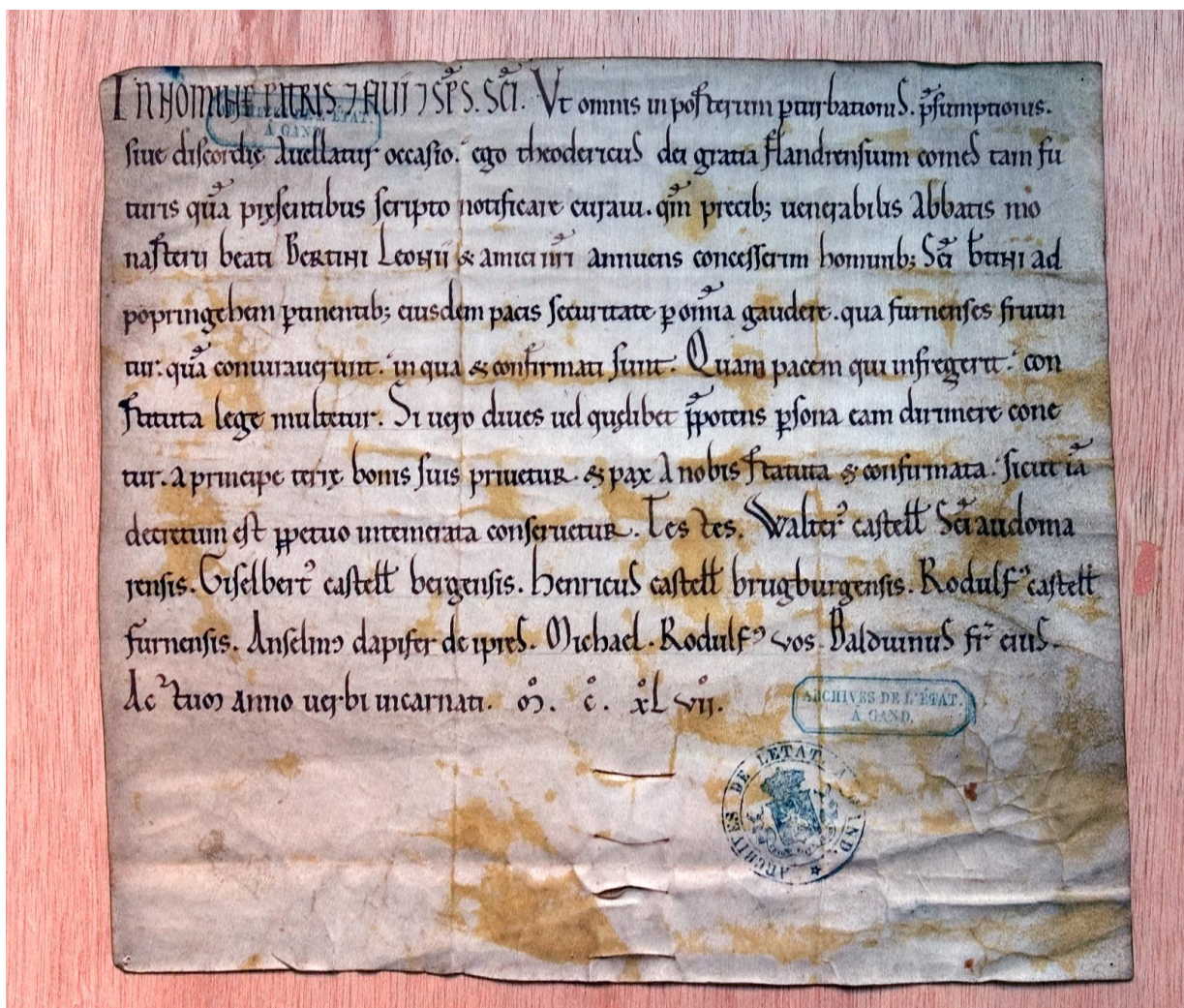
het deze keer toch uit vriendschap voor zijn vriend Leo van Veurne, die zoals vermeld abt van St. Bertens geworden was.

Misschien waren er ook Poperingenaars die mee op kruisvaart getrokken.

't Was Boudewijn Hapkin, - zo schrijft Oscar Fiers – die reeds besluiten uitvaardigde waarbij bepaald werd dat alle burgers die aan een der kruistochten deelnamen, vrij zouden zijn en niet meer als slaven zouden kunnen behandeld worden. Bovendien werden de gemeenten, die zulke bevoorrechten tussen hun bewoners telden, met dezelfde rechten begunstigd, zij werden verheven tot vrije gemeenten of vrije steden.

De burgers van deze gemeenten mochten vergaderingen houden en gezamenlijk naar middelen zoeken om hun eigendommen en voorrechten te verdedigen en te handhaven. Het bestuur – *de wet of keurheren en schepenen* – van deze gemeenten werd bij deze inrichting ook bepaald.

Naast een rechtsgebied, bezaten deze nieuwe gemeenten ook een openbare zegel, een kloktoren en een klokke.

De akte zoals ze bewaard wordt in het rijksarchief van Brugge.

16.

Thierry, comte des Flamands, accorde, à la prière de l'abbé de Saint-Bertin, aux hommes de Saint-Bertin à Poperinghe, la même paix ou keure que celle dont jouissent les hommes de Furnes.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ut omnis in posterum perturbationis, 1147.
presumptionis sive discordie avellatur occasio, ego Theodericus, Dei gratia Flandren-
sium comes, tam futuris quam presentibus scripto notificare curavi, quum precibus
venerabilis abbatis monasterii beati Bertini Leonii et amici nostri annuens con-
cesserim hominibus sancti Bertini ad Popringehem pertinentibus ejusdem pacis
securitate per omnia gaudere qua Furnenses fruuntur, quam conjuraverunt, in
qua et confirmati sunt. Quam pacem qui infregerit constituta lege multetur. Si
vero dives vel quelibet prepotens persona eam dirimere conetur, a principe terre
bonis suis privetur, et pax a nobis statuta et confirmata sicut jam decretum est
perpetuo intemerata conservetur. Testes: Walterus, castellanus sancti Audomarensis.
Giselbertus, castellanus Bergensis. Henricus, castellanus Brugburgensis. Rodulfus,
castellanus Furnensis. Anselmus, dapifer de Ipres. Michael. Rodulfus Vos. Balduinus,
frater ejus. Actum anno Verbi incarnati M^o C^o XL° VII° (4).

Original. Sceau enlevé.

Diederik van de Elzas zette deze politiek van Boudewijn Hapkin voort.

Misschien verkreeg Poperinge wel zijn eerste keure omdat er Poperingse lieden mee op kruisvaart trokken waren.

*Immers in 1145 was Edessa, de kruisvaarderstad die nog door Boudewijn van Bouillon, die van Bonen was, was gesticht, in de macht van de 'ongelovigen' gevallen. De **H. Bernardus van Clairveaux**, predikte de kruistocht in de Waalse gewesten tot in de Nederlandse abdij van Rolduc.*

Ook Dirk van de Elzas nam het kruis weer aan in hetzelfde jaar als hij de keure aan de Poperingenaars gaf.

Misschien kan men het geven van de keure aan Poperinge in dit licht gezien worden, want we mogen bij dit alles immers niet vergeten dat slechts een gedeelte van de huidige Poperingse gronden onder het gezag van de abt van Sint Omaars lagen. Steeds was er een deel van de grond onder andere heren geweest.

In latere tijden vinden we onder andere de heerlijkheden Coppernolle, Pontpepers, De Voxvrie en natuurlijk ook het Swynland terug.

Misschien trokken deze ridders mee naar Jeruzalem en hadden we ook aan hen te danken dat Poperinge zijn eerste keure kreeg.

Leo van Veurne, de abt van Sint Berten en de heer van Poperinge trok alleszins met Diederik mee ter kruisvaart. Leo was opgegroeid aan het grafelijk hof waar hij een tijdje aalmoezenier was en dus in die functie met het grafelijk leger meetrok.

De kruisvaart was allesbehalve succesvol, velen bereikten niet eens het Heilig land en bleven dood liggen onderweg.

Graaf Diederik kon Jeruzalem wel bereiken waar zijn zwager Boudewijn koning was.

In 1149 keerde hij naar zijn Vlaanderen en naar zijn Sybilla terug.

Diederik van den Elzas en Sybilla in de processie 2012 – Een kleine historische fout – Diederik draagt hier al de Vlaamse Leeuw – terwijl deze pas door zijn zoon Philips uit het Heilig land is meegebracht.

In de processie van het jaar 2018 had Diederik in zijn gevolg al een amazone uit het Heilig Land meegebracht – wel historisch correct!

Leo van Veurne bracht van het heilig land het heilig bloed mee – enige druppels van het bloed des zaligmakers dat door Jozef van Arimathea was verzameld. Hij schonk deze schat aan de kerk van Sint Donaat te Brugge.

*Eén van die Poperingse ridders was **Rudolf Devos**, de baljuw.*

Als we kijken naar de getuigen bij de akte van 1147 zien we Walterus, kastelein van Sint Omaars, Giselbertus, kastelein van St. Winoksbergen, Henricus, kastelein van Bourburg, Rodulfus, kastelein van Veurne, Anselmus, de 'seneschal' van Ieper en dan krijgen we Michael, Rodulfus Vos en Balduinus, 'frater ejus' of mijn broeders genoemd.

perpetuo intemerata conservetur. Testes : Walterus, castellanus sancti Audomarensis. Giselbertus, castellanus Bergensis. Henricus, castellanus Brugburgensis. Rodulfus, castellanus Furnensis. Anselmus, dapifer de Ipres. Michael. Rodulfus Vos. Balduinus, frater ejus. Actum anno Verbi incarnati M° C° XL° VII° (1).

In 'Enkele instellingen van de abdijstad Poperinge'¹ schrijft **Bruno Creus** , over de keure het volgende:

De oudste keure van Poperinge werd in 1147 door Diederik van de Elzas, op aandringen van zijn vriend abt Leonius van de Sint Bertijnsabdij, toegestaan aan de mannen van Sint Bertijns die tot het domein Poperinge behoorden. De oorspronkelijke tekst van deze vroegste keure is verloren, doch men bezit een oorkonde van **1147**, waarin de graaf van Vlaanderen er op wijst hoe hij aan de Poperingenaars eenzelfde keure geschonken heeft als deze waarvan de bewoners van Veurne genoten. De vraag is nu of men onder de term **Furnenses** de bewoners van –Veurne-ambacht dan wel de stadsbewoners van Veurne dient te verstaan.

Uit het verder onderzoek zal, ondanks een bezwarende tekst van 1758, blijken dat de term **Furnenses** wel degelijk slaat op de stadsbewoners van Veurne.

De reden tot het schenken van deze keure was om de twisten binnen het domein op te lossen; het was een strijd van de welstellenden en machthebbers ten overstaan wellicht van de handelslui en van de kleinere lieden.

In die richting wijst immers de volgende bepaling van de graaf in zijn oorkonde van 1147: 'Si vero dives vel qualibet prepotens persona eam pacem dirimere conetur...', wat zoveel betekent als: als de rijke en machtige personen de vrede verstoren...'

Er is dus wel sprake van onenigheid en twist, doch dan onder de bewoners van het domein zelf. Het is op grond van woelingen die men enigszins sociaal zou kunnen heten dat abt Leonius, als vriend van de graaf, een keure van deze laatste tracht te bekomen om de rust en vrede te herstellen.

¹ 'Enkele instellingen van de abdijstad Poperinge – Bruno Creus – Proefschrift – Universiteit Leuven – afdeling Wijsbegeerte – te vinden in het SAP

Dat de keure van Veurne stad juist tot voorbeeld diende voor deze van Poperinghe is niet zo verwonderlijk, daar de abt zelf afkomstig van Veurne was.

In 1151 is er een volgende akte waaruit blijkt dat Rodulfum Vulpem de Poperinghem of Rodulfus Devos in conflict lag met Leo, de abt over *de visrechten*.

piscariam que a Mera per Inwerled et Holingheramerled

. etc.

Ook hier is het Diederik van de Elzas die tussen moet komen om op basis van zijn grafelijke

macht uitsluitsel te geven en één van zijn getuigen is zijn vrouw **Sibilla, comitissa.**

Cartularium. Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin, à Poperinghe ...
geredigeerd door Félix Henri d' Hoop

17.

Thierri, comte et marquis de Flandre, termine la contestation qui s'était élevée entre Léon, abbé de Saint-Bertin, et Rodolphe Vulpes (De Vos) de Poperinghe, entre autres au sujet du droit de pêche à Mera, Inwerled, Holingheramerled, etc.

Ego Theodericus, Dei gratia Flandrie comes et marchio. Rerum mundanarum 1151.
varios considerans eventus, omnibus tam presentibus quam futuris notum facio

48

controversiam, que inter Leonem venerabilem beati Bertini abbatem et Rodulfum Vulpem de Poperinghem versabatur, apud sanctum Audomarum in presentia mea certo fine terminatam. Predictus siquidem Rodulfus compositionem super hoc factam inter patrem suum Lambertum et Lambertum felicis memorie predictae ecclesie abbatem infringere nitebatur. Allegatis igitur hinc inde rationibus, utriusque partis consensu, iudicio baronum meorum data sententia tandem hoc fine totam controversiam sepelivi, ut videlicet in omnibus forisfactis que apud Poperinghem absque feodis juris ecclesie fuissent predictus Rodulfus decimum tantum accipiat denarium, et cetera omnia predictae compositionis, tam sigilli mei impressione, quam baronum meorum testimonio roboravi. Preterea ibidem piscariam que a Mera per Inwerled et Holingheramerled extenditur usque ad arabilem terram totam et integram, in presentia baronum meorum eidem ecclesie confirmavi. Testes: Milo, episcopus Tarnanensis. Sibilla, comitissa. Philippus, archidiaconus. Walterus, castellanus sancti Audomari. Walterus d'Eina. Hugo Dravenesberga. Osto, miles Templi. Rogerus, aman. Actum est hoc anno Dominice incarnationis. M^o C^o L^o I^o (4).

Original, sceau enlevé.

De abdij van Sint Bertin brandt af

In de Cronijcke van de lande ende graefdscepe van Vlaenderen, schrijft men voor het jaar 1152 het volgende:

Int jaer ons heeren XI° LII up Ste.Bertinsdach, den vijftsten van septembre, zo vergaerden 'tSte. Bertin 't Ste Omaers XII verscheeden abten en prelaten, die welcke daer zo wel van den abt Leo onthaelt en ghefestiert wierden, dater noch abt noch muenick te mettene en quaem, maer laghen al **ghelycke droncke meschverkens**, waer hier, waer daer, achter tclooster en groenteldn (*wentelden*) in haerlieden

vulicheit zo zorgelooslick, dat die abdie by die verzwijmtheit van eender keerse, in die toorne Godts, teenegadere **van den viere te niete ghinck** ende bovendien ooc wel alf die stede met die scoone kercken van Ste. Denijs, Ste. Jan ende St. Maerten, maer die voornoemde abt Leo wiste zijnen noot ende maghere aventure zo wel te kennen te ghevene, jae ende met weenende ooghen te claghene, daert behoorde, dat hy by der liberaliteit van diversche princen ende heeren – ende bysondere van den burchgrave Willem van Ipere, heere van Loo – zijn cloostere weder veel rijckelicker ende veel magnifikelicker upmaecte, dan oyt daer te voren gheweest hadde.

Fiers schrijft ook nog dat onder Diederik van de Elzas de handel en de nering tot een hoge trap van bloei en welvaart klommen.

*Gezien de krachtige toename van de Vlaams-Engelse handel, begon Graaf Diederik van de Elzas in 1154 een overleg met de Engelse koning Hendrik II (1154 – 1189). Het mondde op 19 maart 1163 uit in **het verdrag van Dover**, dat de poort openzette voor een nog grotere Vlaamse handelsexpansie.*

En Diederik verstevigde ook zijn positie via een goed overwogen huwelijkspolitiek en kwam in het bezit van een bijzonder rijke groep domeinen, nl. het graafschap Vermandois, Amiens, Valois en Montdidier.

In de jaerboucken der stad Yper, schrijft men het volgende:

Anno 1157 den 25 februarius quaem den graef Diederik vergezelschap met sijne huysvrouw Sybilla en haeren soon Philip die hij dede erkennen als hunnen graef van Vlaenderen. Dan vertrok hij met sijne huysvrouw **voor de tweede mael naer het heylig land** alwaer hij onder andere wiert gevolgt van eene groote menigte jongmans onder de welke 364 inwoonders van Iper waeren, die hebben hem aldaer eenen zeer goeden dienst gedaen. *Zouden er dan ook geen Poperingenaars meegegaan zijn naar het Heilig Land?*

Voor het jaar 1161 – lezen we het volgende eigenaardige bericht in de ‘Kroniek van Vlaenderen’:

Tnaervolghende jaer, wiert te Ghendt een kyndt met drie hoofden gheboren ende met een ruwe steert in zijn hals, alzo lanck alst lichaem as. Ende tSt. Omaers wiert van ghelycken oock een kyndt gheboren met twee hoofden, vier aermen, wel voorzien van mannelickheit ende vrouwelickheit, ende die reste was zo een naturelicke vrucht toebehoorde.

En er kwamen nog andere verontrustende verschijnselen. Zo lezen we in de jaerboucken der stad Ieper – Anno 1163 –

den 12 august ten 10 uren ’s avonds verscheen in de maene een kruys met een beeld aen het zelve van groen en flets couleur, het hoofd strekkende naer den oosten en de voeten naer den westen maer naer den 11 uren begonde alleenskens verdwijnen, eerst den regteren arm, dan het hoofd, daer naer den slinker arm en zoo volgens de voeten met de reste. In het selve jaer was er binnen de stad en andere plaetsen **een zeer groote dierste gevolgt met hongersnood**, deurde ontrent seven jaren in welken tijd vele menschen van honger stierven.

In **1163** overleed ook **Leo van Veurne**, de abt van Sint Bertin en heer van Poperinghe. In de ‘**Chronyke van Vlaenderen**’ van Nicolaes Despars – schrijft men hierover het volgende: In het selve jaer is Leonius – abt van S. Bertin, swaer van deugden en ouderdom in de Heere ontslaepen. De droefheydt de welke sijne ondersaeten gevoelden in de doot van hunnen sorgvuldigen Vader, wierdt seer vermeidnt, jae bynaer vergeten door het sterven van den Saligen **Joscio**, moning der selve abdye, welkers doot veele aengenaeme teekens in het lichaem heeft veropenbaert, onder de welke de besonderste was, dat uyt hyet aensigt, soo men verhaelt – van zijn doot lichaem gesproten zijn vyf roosen, te weten, twee uyt de oogen, twee uyt de ooren en de vyfde uyt den maondt, den welken den sevensten dag naer zijn doot

begraven is door den bisschop van Atrecht, in de kerek van sijn clooster, walaer sijn afbeeldstel uyt steen is gekapt, en nog met de selve vyf roosen wordt verthoont.

De abt die Leo van Veurne opvolgde was eigenlijk **Arnould**, die reeds abt was in Affligem in Brabant, maar deze verkreeg de goedkeuring van de bisschop niet en werd vervangen door

Godeschalk, abt van St.

Sauveur van Ham, die heel streng was.

De jongere monniken die onder Leo van Veurne in het klooster binnen gekomen waren, beschuldigden hun abt op de synode van Therouanne. Terug in het klooster liet hij de oproerige monniken opsluiten. Deze pikten dit echter niet en bijgestaan door hun ouders en vrienden, kwamen zij in opstand.

De abt nam de vlucht. En trok zich terug te Arke.

De opstand bleef voortduren en

de abt moest een beroep doen op de graaf van Vlaanderen om de vrede te herstellen. Deze abt overleed in 1176.

Ondertussen was Philip van de Elzas, zijn vader Diederik van de Elzas in het jaar **1168** opgevolgd als graaf van Vlaanderen. In '**Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen**' schrijft men over Philips het volgende:

Deze Philips - naer de doot van sinen vader governeerde Vlaenderen zeer wijslyke, ende

gherechtiglyke, dat hy allen princhen met rechte moeste bovcnclennen in werdicheeden, ende in yeeren, want alle quade costumen, die in Vlaenderen regneerden, als morde, verraderyen, dieften, vlouke, swerren, ende dierghelyke, die dede hy al te nieute doen

Zegel van Philips van de Elzas.

Hij steunde de uitbouw van de Vlaamse havens en de oprichting van jaarmarkten – zoals te Ieper.

Anno 1171 den 6 mey geboot Philips den graef dat alle de kooplieden van Vlaenderen

op Onse Heer Hemelvaart feeste die gehouden was buyten de **stad Iper** op de heerlijkhe der Templiers vermogten te koopen en te verkoopen zonder aen iemand daer over recht of tol te betaalen, ten merkelyke schaede der ingesetene. Ten tweeden geboot hij dat eenen koopman in deze en in andere vrije feesten met het doen van den eedt over sijne schulden die men alsdan zoude vraegen ontslaegen zoude zijn.

Ten derde privilegieerde hij ook alle kooplieden vrij te wesen van campregten uytgenomen van eene moord te doen.

En deze graafzorgde ook voor de 'internationale' handel met de Duitse gebieden. In de 'Chronyke van Vlaenderen' van Nicolaes Despars schrijft deze het volgende:

In het beginsel van het jaer **1173** heeft onsen graef verscheide voordeelen toegebrogt aen den koophandel van Vlaenderen, door sijn kragtige voorspraeke ende beweginge by den keyser Fredericus. Onder andere voorrechten waeren dese: dat de Vlaenderlingen hunne gewezen stoffen en laekens vry mogten verkoopen binnen Aken en Duysbourg, het welke sekerlyk tot groote winste diende voor die van Ryssel ende Douay, alwaer in dien tijdt **de**

Laekeweverye haeren stoel scheen genomen te hebben.

De keyser Fredericus verleent open brieven, by de welke hy begeerde, dat de Vlaemsche kooplieden binnen Duysbourg geen groteren tol van hun ingebrogte goederen en moesten betaalen, als binnen Ceulen, nogte dat sy tot geen besonder gevegt – duël genaemt – en mogten beroepen worden, om sig, in geval van beschuldige, te ontschuldigen.

Daer en boven als wanneer de Vlaemingen over eenige schult aengerant wierden, dat sy sig hier van mogten ontlasten met by eedt te sweiren, dat de beseyde schult onwaeragtig was, is het saeken dat sy binnen Aken ofte Duysbourg, door de koophandel niet en was gemaekt, ofte openbaerelyk niet en was onderteekent, en aen de rechters overgelevert, het welke alsdan de Vlaemingen mogten bekennen ofte loochenen, volgens de waerheyt vande saeke.

Waer uyt den leser oordeelen kan, dat de Vlaenderlingen geagt wierden als getrouwe en rechtveerdige menschen, buyten veele andere volkeren, van de elke wy sulde voorrechten noyt en hebben gevonden ofte gelesen.

In het licht van de latere ontwikkeling van de stad Poperinghe, is deze handelsovereenkomst erg belangrijk. In het zog van de lakenweverij van Ryssel en Douay, kon het Poperingse laken ook deze uitvoerwegen volgen en kreeg de stad Poperinghe daar door een nieuwe 'economische' basis, naast de landbouw, die eerder in plaatselijke behoeften voorzag.

In het jaar 1175 vond er een grote ramp plaats in Vlaenderen, zo leert ons weer de Chronyke:

In de somer van dit jaer hebben de wolken sulck een gewelt van waeters op ons aerde uytgesmeten, dat de veldtvrugten hier door groote schaede hebben geleden, ende de gewoonelycken oogst seer wierdt vertraegt ende vermindert. Ontrent de maendt december scheneen alle de winden byeen te roepen, alles het gene waeter uytspouwen konde, soo dat door de menigvuldige slagregens alle de revieren, soo opswollen dat sy schenen sonder boort of strandt te zijn. geen revier nogtans en heeft meerder schaede veroorsaekt, als de leye, de welke op eenen nacht haere waters met sulck een gewelt uytsondt, dat er veele landen, huysen, boomen ende menschen versmagt wierden getrocken ende uytgespoelt. Waer door dater in g'heel het Nederlandt soo grooten hondersnoodt is ontstaen, dat ten waer de rijke abdyen en magtige edellieden, door hunne aelmoessen de arme menschen hadden bygestaen het gebrek van spijs en drank veele nederlanders soudent hebben gesnevelt.

In 1178 komt de handel met Duitsland onder vuur te liggen, zo schrijft men in de Chronyke: ... alzo een verschil geresen was tusschen de Vlaemsche en Duytsche kooplieden die seyden dat de Vlaemingen geen wijnen en vermogten te komen koopen ontrent en over de reviere den

Rhyn maer dat sy schuldig waeren te wachten naer de selve tot dat de Duytschers die in Vlaenderen bragten. Die van Iper vernomen hebbende de wederkomste van den graef uyt het Heylig land, zoo hebben sy hunnen burggraeve, beneffens de gedeputeerde van der stad en andere steden van Vlaenderen, den graef tegemoet gegaen hem biddende dit verschil met de Duytschen te effenen. Den graef tot Keulen komende en aldaer de partijen gehoort hebbende, zoo heeft hij het geschil geleyd in het seggen ofte ordonneeren dat alle de Vlaemingen van nu voortaan wel vermogten ontrent en over den Rhijn te handelen, koopen en verkoopen alle soorten van goederen.

Ook voor de Poperingenaren was dit weer een belangrijk besluit. De stad die zich ontwikkelde als een 'lakenfabriek' kon zo – zoals reeds gezegd is – hun laken kwijt over de Rijn, wat later met hun uitvoer naar Rusland en de oostelijke gebieden, des te belangrijker ging worden.

Het was op zijn kruistocht dat **Philips van den Elzas** ook het Vlaamse schild mee naar huis bracht; zo lezen we weer in de 'Cronycke van de Graefscepe'.

... wederkeerende omtrent drie mijlen van Cesarien, dat hij zeer verradelick van den coninck Nobilion van Abilinen bespronghen, wiert, die hy by zijnder rudderlicke vromicheit int faict van wapenen ter stede doot slouch, nemende hem voort zijnen schilt of metten zwarten, clauwenden leeuwe, in een velt van goude, ende zweerende by zijn edelheit, dat hy die wapenen (ter eeuwigher memorie ende ghedenckenesse van dien voorzeit es) zoude blijven houdende, voor hem ende zijne naercommers, ghelijck gheschiede, abandonnerende mits dien die zes gheeren van azur in een goudt velt met een schildeken van kelen in die middele, twelcke zijne voorzaten oyt daer te voren ghevoert hadden voor die wapene van Vlaenderen, zo tzelve hier voren breeder ghenoteert ende verclaertst staet. ...

In 1178 kreeg ook Gent zijn keure, net zoals het vrije van Brugge.

Op het einde van januari – zo lezen we weer in de Chronycke – als geheel de Vlaemsche weirelt scheen bynaer eenen sneeuwberg te wesen, heeft de warme en regenachtige locht, al het berosen ys en sneeuw in water verandert, het welke door de overvloedigheydt van de stroomende revieren niet en konde ingeswolgen worden, soo dat alle de Landen bynaer scheenen eenen waterpoel te zijn, het welke hier en daer doorspoelende, de watermuelens afwierpen, de huysen te gronde smeten en veele menschen voerrompelden. Niet genaediger en was de volgenden somer, gemekrt dat de slagregens van eht beginne der maendt july, tot in de maendt october, soo menigvuldig waeren, dat er nog hoy, nog graen, nogte druyven van den ackterman en konde gemaeyt ofte getrocken worden: soo dat de swaere dierte der levensmiddelen wederom op het hoogste hernam.

CLXXXII.

Philipp vom Elsass, Graf von Flandern und Viromandien, bestätigt die Rechte des Abtes von St. Bertin in Poperinghen, sowie die Amtspflichten seines Ministerialis allda, wie diese 1151 bestimmt worden ¹⁾. Im Jahre 1179.

In nomine patris et filii et Spiritus Sancti Amen. Ego Philippus Dei gratia Flandrensium ac Viromandorum Comes, notum fieri volo presentibus et futuris, me ad petitionem Symonis Abbatis et fratrum Coenobii Sancti Bertini ea, quae ab antiquis temporibus pro quiete et securitate praenominatae ecclesiae petita sunt; sed et Theodoricus Patris mei et aliorum praedecessorum meorum privilegiis confirmata, de recenti confirmasse, et ea prout dominus dederit vivo Comite, velle modis omnibus conservare. Unde quum ministeriales villae de Poperinghem, quam ecclesia Sancti Bertini antiquo jure possidere dignoscitur, multas et magnas injustitias saepius ex suis ministeriis faciunt, homines depruendo contra voluntatem monachi procuracionem villae habentis et sine iudicio Scabinorum coactas petitiones faciendo et plusquam decimum nummum de placitis, quae ad Abbatem pertinent, ecclesiae violenter auferendo: ratam et inconcussam decernimus conventionem, olim inter Lambertum abbatem et Lambertum mini-

¹⁾ Nach dem Original im Prov. Archiv zu Gent.

sterialem de Poperinghem teste capitulo, coram ecclesiae hominibus carta et sigillo Sancti Bertini confirmatam eandemque legem de ceteris ministerialibus ecclesiae tenendam autorizamus, ut scilicet nullus eorum vel per hereditariam successionem vel in feodum habeat suum ministerium, nec alio modo quam abbati vel ecclesiae dare placuerit. Et ministerialis de Poperinghem decimum nummum tantum secundum praefatam conventionem de placitis jure suo accipiat. Hujus confirmationis testes subscripti aderant praesentes.

Desiderius Episcopus Tarnanensis.
Robertus frater ejus praepositus Insulanus.
Gherardus de Menscines. } notarii Comitis.
Willelmus de Menscines.
Eustachius Camerarius.
Rogerius Castellanus Cortracensis.
Walterus de Locres.

Actum est hoc Arias anno MCLXXIX.

Anno 1179 den 15 maerte arriveerde den graef Philips van de Elzas andermael binnen Iper alwaer hij zeer eerlijk ontfangen wiert met groote blijdschap, te meer omdat hij vergezelschap was van de resteerende borgers die hij met hem in het Heylig land medegenomen hadde over drie jaeren, de welke nog saemen waeren tot het getal van 436.

In 1179 krijgen de Poperingenaars een akte van Philips van de Elzas, graaf van Vlaanderen en van de Vernandois – die dan ook begint met

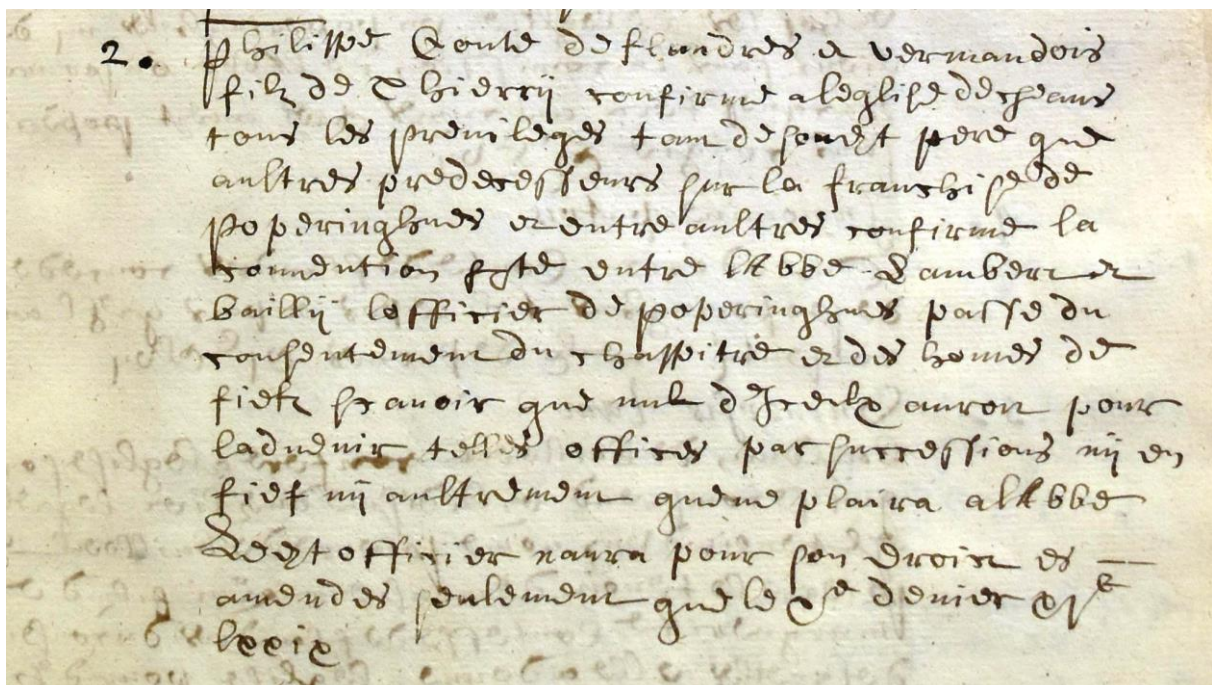
In nomine Patris et Filii et Spritus Sancti, Amen. Ego Philippus, Dei gratia Flandrensium et Ciromandorum comes.... En waarin hij stelt dat het vroeger akkoord tussen Lambert de abt van Sint Bertins en Lambert, de 'ministeriales ville de Poperinghem' van kracht blijft en zelfs meer, het dient ook tot voorbeeld voor al de andere 'ministeriales' of baljuws van de abdij,

waaronder zeker Arques zich bevond. Hun ambt was erfelijk op voorwaarde dat deze herroepbaar was door de abt.

Deze akte werd gepubliceerd door Warnkönig – in zijn 'Flandrische Staats und rechtsgeschiede'.

Tevens werd er een korte omschrijving opgenomen in de registers van de raad van Sint-Bertins²

Philippe, comte de Flandres et Vernandois, fils de Thierry confirme a l'eglise dechans **tous les privileges** tant de sondict père que aultres predecesseurs sur la franchise de Poperinghues et entre aultres confirme la convention faite entre l'abbé Lambert et bailly l'officier de Poperinghues - passe du consentement du chappitre et des hommes de fiefs - scavoir que nue d'iceulx auvoir pour ladvenir telles offices par successions, ny en fief, ny aultrement, que me plaira a l'abbé - ledict officier n'aura pour son devoir et amendes seulement que le xde denier – de 10de denier - – xjc lxxix – 1179

Philippe vande Elzas, graaf van Vlaanderen, bevestigt al de priveleges die zijn vader en andere voorgangers, aan de kerk van Sint Omaars gegeven heeft voor Poperinghe. Daaronder zit de overeenkomst tussen de abt Lambert en de baljuw, officier van Poperinghe. Het hoofstuk als leenman van de abt wordt hier benadrukt - waarbij men vaststelt dat niemand van deze baljuws in de toekomst dit ambt bij opvolging kan krijgen, niet in leen of anders – die niet voldoet aan de abt. De baljuw zal voor zijn werk en vergoeding slechts de 10de penning krijgen. – 1179.

Saint-Omer: Des origines ou débuts du 14e siècle

² De raad van Sint-Bertins – Departementale archieven van Pas de Calais – Arras - Serie H - Folio 211

Door Alain Derville

Certains, qui peut-être ne les avaient pas, se lancèrent dans des cultures plus rémunératrices et qui d'ailleurs réclamaient plus de soins, comme la guède, la **garance**, la navette, le lin, le chanvre. Ces plantes industrielles, qui étaient des cultures de jardin, ne se trouvent guère dans les comptes des « dîmes des champs »; les menues dîmes, celles des courtils, étaient en général au curé. Cependant en 1179 **Saint-Bertin** obtint du pape la dîme des garances, culture nouvelle, du moins dans les *terres des cans* ²⁴.

Mais on aurait tort de mépriser les courtils. D'abord ils étaient

Als gevolg van het huwelijk met Isabella, de nicht van Filips van den Elzas, met Filips August koning van Frankrijk (28 januari 1180) beloofde de graaf van Vlaanderen als bruidsschat het afstaan van zijn zuid-westelijke gebieden nl. Artiesië, het Boonse en Ternois.

*De huwelijksgift omvatte de kasselrijen Ariën, Atrecht, Bapaune en **Sint Omaars**, de graafschappen Hesdin en Lens met de heerlijkheden Bethune en Lillers.*

Na haar dood weigerde hij echter de aangegane verbintenis na te leven en dit was dan ook de aanleiding tot veel ambras.

*Dit leidde in 1180 tot een oorlog tussen de graaf van Vlaanderen en **Filips August**, de Franse koning, die pas de troon bestegen had en die door zijn groeiende invloed de zuidelijke delen van de Vlaamse macht in gevaar bracht.*

Pas na de belegering van de grafelijke burcht van Boves bij Amiens door het Franse leger kwam het in juli 1185 tot een verdrag.

Daardoor kon de koning van Frankrijk zijn domein in Picardië vergroten door de inlijving van Vermandois. Philips, de graaf van Vlaanderen behield wel de titel van graaf van Vermandois maar hij werd verplicht Amiens aan Frankrijk af te staan.

We sluiten dit hoofdstukje af met het korte verhaal van een roemruchte avonturier uit de abdij van Sint Omaars.

In de zelfde eeuw heeft men te Sint Omaars in 't klooster van den H. Bertinus een diergelyk exempel van penitantie gezien in **de gelukzaligen Bernardus**, bygenaemt den boetveerdigen, aldaer gestorven in 't jaer **1183**. Hy was geboren in 't bisdom van Maguelone, in Vrankryk, welkers

stoel in 't jaer 1536 naer Montpellier overgevoert is. Zynen bisschop hadde hem, om zwaere zonden, eene zevenjaerige penitentie opgeleyd, en Bernaerdus, willende die volkomendlyk volbrengen, hadde byna de geheele wereld doorreyst, hadde dry mael het Heilig land bezogt, en was te Sint Omer gekomen, in meyning van er zyn leven te eyndigen.

Hy onderhield alle jaeren vier veertigdagshe vastens, dry dagen ter week at hy niet als brood en water, in de zelve onthouding bragt hy de vrydagen over, en de vigilien der apostelen.

Doorgaens bad hy al staende, ging blootvoets, droeg vyf yzere banden, hadde onder zyne kleederen een hairenkleed en een pantsier – hy sliep op steenen - om een mirakel, 't welk aen zyn graf geschied was, gedroeg men zyn lichaem naer de kerk van den Heilige Bertinus, in de kapelle van de Heilige Catharina.

Beginletter uit Psautier uit de 12de eeuw met een glose van Pierre Lombard in prachtige kleuren uit de bibliotheek van de abdij van Sint Omaars.